Generaldirektören för Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
Direktören för IVO mitt (Örebro)
Generaldirektör Lars-Erik Holm Socialstyrelsen
Handläggare på IVO mitt
Läkemedelsverkets licensenhet
Media

Socialstyrelsen/IVO, läkemedelsindustrin och hästdoser amfetaminpreparat – kan det bli så mycket värre?

13 oktober 2013

Det här är ingen begäran om åtgärder, Socialstyrelsens tillsynsenhet/Inspektionen för vård och omsorg (IVO) behöver inte försvara sitt agerande. Se det som ren information.

En berättelse om hur långt från gällande lagar en statlig myndighet kan hamna i sin verksamhet. Betänk att myndigheters utredningar ska leva upp till den grundlagsfästa *objektivitetsprincipen* – ska vara *sakliga och allsidiga.* Och jämför sedan dessa krav med hur Socialstyrelsen/IVO gått tillväga i det här fallet.

Inledningsvis kan det sägas att Socialstyrelsens inspektör tydligen inte fått klart för sig att den patient som fick hästdosen 560 mg Ritalin (det vanliga är runt 60 mg), av behandlingen drabbades av ”paranoida psykoser”. Ett avgörande faktum kan man tycka. Men troligtvis skulle inte ens den vetskapen ha ändrat utredningens slutsatser.

Utredningen gäller en anmälan mot en av Sveriges mest kända psykiatriker, överläkare Eva Lindström. Hon blev, vilket säkert är ovanligt, anmäld av sin egen verksamhetschef, som ifrågasatte hennes utskrivning av skyhöga doser, på ”upp till 560 mg Ritalinkapslar dagligen”(!) Lindström hade också gett patienten höga doser av det närmast identiska preparatet Concerta.

För att förstå fortsättningen av historien – och hur illa det kan bli – bör man veta att Eva Lindström var ansvarig koordinator, och prövare när läkemedelsbolaget Janssen skulle utföra studier av Concerta på vuxna i Sverige (studie 3002). Hon var alltså ansvarig för att ”skapa” det underlag som läkemedelsbolaget skulle använda för att driva igenom ett godkännande för narkotikan för vuxna i landet. Tillsammans gav Lindström och Janssen mängder av falsk, bedräglig information till etikprövningsnämnden (sådana mängder att det måste berättas i en separat skrivelse). Lindström skrev tillsammans med Janssens övriga prövare under ett sekretessavtal, de skulle inte avslöja något om vad som framkommit i studierna utan läkemedelsbolagets godkännande.

För att förstå fortsättningen bör man också veta att Janssen fick *underkänt* på sin ansökan om Concerta för vuxna. Pillret hade i de samlade studierna ingen positiv effekt och gav mängder av allvarliga skadeverkningar. Och *det* var alltså i ”normala” doser på upp till 54 mg. Det här fallet handlar om doser som är 10 gånger (!) så stora.

Vad gör då Socialstyrelsens handläggare när han får anmälan? Jo, han ringer psykiatriker Ylva Ginsberg som, hör och häpna, var en annan av läkemedelsbolaget Janssens prövare, i den studie där Lindström var koordinator. En kollega bunden av samma sekretessavtal som Lindström, och med mängder av andra uppdrag för läkemedelsindustrin. Socialstyrelsens handläggare, specialist i psykiatri, frågar vad Ginsberg tycker om ärendet!

Och Ginsberg tycker att inspektören ska ringa psykiatrikerna Per Woxler och Bo Söderpalm. Vad inspektören inte tog reda på var att Per Woxler är ytterligare en av läkemedelsbolaget Janssens psykiatriker – tillika klinisk prövare i den ovan nämnda studien, tillsammans med Lindström och Ginsberg. Bo Söderpalm var inte med i Janssens studier, men har gjort sig känd för att förespråka och själv skriva ut hästdoser av ADHD-drogerna Ritalin, Concerta och Metamina.

Vi kan säga att Socialstyrelsen utredning av anmälan om utskrivningen av de skyhöga doserna narkotika både *började och slutade* med tyckanden från kollegor till den anmälda psykiatrikern Eva Lindström.

För Socialstyrelsens inspektör bara klipper och klistrar – rakt av – från de e-postmeddelanden som Per Woxler och Bo Söderpalm skickar till honom. Och *det* blir beslutet i ärendet.

Underlaget till beslutet var, som det står:

- ”Anmäld läkares yttrande
- Kontakt med överläkare Ylva Ginsberg, Karolinska institutet
- Kontakt med överläkare Per Woxler, Beroendecentrum Linköping
- Kontakt med professor Bo Söderpalm, Göteborgs universitet”

Och ja, beslutet av ”utredningen” blev som väntat att ”vetenskap och beprövad erfarenhet” gav stöd för behandlingen i det här fallet.

Jag riktade en fråga till Socialstyrelsen (numera IVO) om myndigheten kunde ”ange en relevant vetenskaplig referens som direkt ger stöd för förskrivningen av metylfenidat i höga doser till missbrukare (med en ADHD-diagnos)” – väl vetande att det inte fanns någon sådan. Men beslutet var ju trots allt att *vetenskap* gav stöd för hästdoserna Ritalin och Concerta.

Och svaret från handläggaren blev, ordagrant:

> ”De referenser som finns är de två angivna experterna … Det underlag vi behövde för ärendet fick vi av de två experterna och de kan säkert bistå dig med referenser.”

Jag förklarade för handläggaren att det ju var han, som representant för Socialstyrelsen, som kommit fram till att det fanns just *vetenskapligt stöd* för utskrivningen av metylfenidat i höga doser till missbrukare. Därför måste myndigheten rimligtvis kunna ge en relevant vetenskaplig referens för saken. Jag ville inte veta vad de två förskrivarna av skyhöga doser metylfenidat *tyckte* om sin egen verksamhet.

Handläggaren förklarar då att det här inte handlat om att värdera behandlingen i sig utan ”att värdera om det finns någon vetenskaplig grund och erfarenhet för att komma fram till om läkaren kan kritiseras eller inte angående behandlingen som har givits”, och gör sedan det häpnadsväckande uttalandet:

> ”Objektiviteten i handläggningen i ärendet står ju inte och faller med den slutsats som dras utan hur det hela har handlagts. Något skäl att ta in vetenskapliga artiklar i ämnet

> för att bekräfta vad experterna framför finns inte. Genom att anlita två experter får man två utsagor vilket rimligen stärker objektiviteten.”

Inga som helst vetenskapliga referenser fanns att ge, det fanns inte ens ”något skäl att ta in vetenskapliga artiklar i ämnet”. All bedömning som handläggaren gjorde om ”vetenskapligt stöd” byggde på vad de två experterna *tyckte.* Och objektiviteten åstadkoms – till och med ”stärktes” – av att anlita *två* experter i saken. Att det var de två främsta propagandisterna för utskrivning av hästdoser av centralstimulantia i landet gjorde inget.

Den 8 mars 2012 avslutar Socialstyrelsens tillsynsenhet ärendet. Strax därefter, den 28 maj, skriver Eva Lindströms mångåriga kollega psykiatriker Sten Levander (som nu tagit över behandlingen) till Läkemedelsverket och begär licens för förskrivning av amfetamin (Metamina) till Lindströms före detta patient – hästdoserna Concerta och Ritalin har helt klart inte fungerat så bra (för att uttrycka sig milt, mer senare).

För de som är obekanta med Sten Levander kan det vara värt att påminna om några åsiktsmässiga höjdpunkter i hans karriär. Levander skrev underlaget till Socialstyrelsens kunskapsdokument om centralstimulantia och vuxna. Han rekommenderade förstås centralstimulantia för vuxna ”med ADHD”, trots att alla amfetaminpreparat vid den tiden var indragna från marknaden efter den legala langningen, med åtföljande missbrukskatastrof, på 60-talet. Det räckte också enligt Levander, att vart femte år (!) ta ställning till om man skulle fortsätta ge centralstimulantia eller inte. Intressantast i underlaget var nog hans ideologiska uppfattning om frihet och psykisk hälsa:

> ”Med större manöverutrymme för individerna (frihet) ökar antalet personer som visar upp symtom. I det totalkontrollerade samhället finns få personlighetsstörda individer.” (Levander, Socialstyrelsen, 1999)

Några andra tänkvärda citat från Levander, förutom de man kan läsa i alla de hätska utfall under åren mot personer som inte delar psykiatriprofessorns syn på tvång och massiv utskrivning av tung psykofarmaka (se mängder av artiklar i Läkartidningen), kan nämnas:

> “Lobotomier fungerade ganska bra på sin tid, kanske till och med bättre än dagens läkemedel vid schizofreni.” (Levander, debattartikel, 2010)

Och, på det vardagliga planet anser Levander det normalt (kanske kan vi säga ”odiagnosticerbart”) och helt riktigt att ta till våld om någon går före i kön på IKEA – eftersom han själv gör det:

> ”Människor ska svara aggressivitet med aggressivitet. Det är det normala”. (Levander, Aftonbladet, 2001)

Sten Levander har i många år samarbetat med psykiatriker Eva Lindström, bland annat i de hätska utfallen mot personer som inte delat deras uppfattning om tvång och psykofarmaka. Som i Läkartidningen 2007 där Levander och Lindström strimlar patientföreningen RSMH och deras kritik mot den biologiska psykiatrins bruk av neuroleptika (som Risperdal, Zyprexa), med de ”zombieeffekter” dessa piller åstadkommer. I artikeln med namnet ”Mer samsyn

behövs för samarbete mellan psykiatrin och brukarna", förklarar Levander/Lindström villkoren för det "samarbetet" och säger "vi [är] inte längre villiga att kompromissa", "tyckatrin har vi bakom oss", "vi kompromissar inte beträffande vetenskaplig kunskap" – och resten av artikeln är en hyllningssång till antipsykotiska medel, deras goda effekt och frånvaron av allvarliga biverkningar, och till läkemedelsbolaget Janssen, som satsat på studien.

Och, för att gå tillbaka till Levanders skrivelse, den 28 maj 2012 försvarar Levander i brev till Läkemedelsverket Lindströms utskrivning av extrema doser Ritalin och Concerta – och hånar klinikledningen som vågat sig på att anmäla saken till Socialstyrelsen. Han hyllar också Socialstyrelsens handläggare som avvisade kritiken.

Intressantast för Socialstyrelsen i ärendet borde dock vara vad Levander skriver om resultaten av Lindströms behandling. Som vanligt när extrema biologiska psykiatriker gör sina bedömningar är det *patientens fel* om något inte fungerar – aldrig de psykiatriska drogernas ineffektivitet eller skadlighet. Det brukar heta "terapiresistenta patienter", "komplex problematik". Levander skriver om resultaten av behandlingen med höga doser Concerta och Ritalin (metylfenidat) i det aktuella fallet:

> "Med detta läkemedel föreligger en hypersensitivisering för paranoid symtomatologi, som ibland medför slutenvårdsbehov pga kortvariga psykoser."

På grund av denna "hypersensitivisering för paranoid symtomatologi" – en underbar förvrängning av hur Ritalin och Concerta orsakat psykoser i fallet – måste man sluta med preparaten. "Det har varit omöjligt att hitta en behandling med metylfenidat (alla sorter och många doser försökta) som fungerar", säger Levander.

Om det här kan vi inget läsa i Socialstyrelsens utredning. Handläggaren bryr sig ingenstans i utredningen om att ställa frågor om vilket resultat hästdoserna Ritalin och Concerta fått på patienten i fråga. Det är de underdåniga avskrifterna av tyckandena från två extrema förespråkare för just höga doser Ritalin och Concerta som styr och avgör utredningen.

Kan det bli så mycket värre?

Janne Larsson
skribent
janne.olov.larsson@telia.com